

Udskriftsdato: 11. januar 2026

CIS nr 9105 af 02/03/2018 (Gældende)

Cirkulæreskrivelse om reglerne for indsattes adgang til udøvelse af religion i kriminalforsorgens institutioner (Til kriminalforsorgsområderne)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: Justitsmin.,
Direktoratet for Kriminalforsorgen, j.nr. 18-61-0010

Cirkulæreskrivelse om reglerne for indsattes adgang til udøvelse af religion i kriminalforsorgens institutioner

(Til kriminalforsorgsområderne)

Indledning

1. Nedenstående er en gennemgang af de regler, der gælder for gejstlig betjening af indsatte. Med gejstlig betjening forstås i denne sammenhæng egentlige religiøse aktiviteter som gudstjeneste/muslimsk fællesbøn og sjælesorgssamtaler/den personlige samtale og/eller deltagelse i en studiekreds.

Det bemærkes, at de særlige regler, der gælder for gejstlig betjening, fremgår af straffuldbyrddelsesloven og af diverse bekendtgørelser, cirkulærer mv. Formålet med nedenstående gennemgang er navnlig at få en samlet oversigt og beskrivelse af de regler, der gælder for indsattes ret til udøvelse af religion, herunder både de hidtidige regler og de regler, der gælder fra den 1. oktober 2013.

Overordnede regler for gejstlig betjening

Afsoneres ret til gejstlig betjening er fastsat i straffuldbyrddelseslovens § 35, stk. 1, hvoraf det fremgår, at indsatte har ret til at deltage i gudstjenester, der afholdes i institutionen. Såfremt ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn gør det påkrævet, kan kriminalforsorgsområdet dog nægte bestemte indsatte adgang til at deltage i gudstjenester og begrænse antallet af deltagere. Hvis det besluttet at begrænse antallet af deltagere, skal de pågældende indsatte så vidt muligt i stedet have adgang til at overvære en gudstjeneste via elektroniske medier. Lignende regler for varetægtsarrestanter er fastsat i varetægtsbekendtgørelsens § 25, stk. 1.

Afsonere og varetægtsarrestanter har også ret til samtale med en præst eller lignende fra deres trossamfund, jf. straffuldbyrddelseslovens § 35, stk. 2, og varetægtsbekendtgørelsens § 25, stk. 2. For varetægtsarrestanter gælder dog, at politiet kan modsætte sig dette af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed.

De seneste bestemmelser om gejstlig betjening er bl.a. udarbejdet på baggrund af en rapport fra december 2006 om gejstlig betjening af indsatte, der tilhører andre trossamfund end den evangelisk-lutherske danske folkekirke. Bestemmelserne har til formål i videst muligt omfang at give indsatte i kriminalforsorgens fængsler og arresthuse ensartede muligheder for gejstlig betjening uanset religiøst tilhørsforhold. I praksis vil det dog ikke være muligt at give få indsatte, der tilhører et lille trossamfund, et mere systematisk tilbud om gejstlig betjening. En sådan gruppe må i stedet som hidtil betjenes ved hjælp af ad hoc-tilkaldelse af en gejstlig repræsentant.

Gejstlige handlinger, herunder bønner, rituel afvaskning og sprog

1.1 Indsatte har ret til at udøve deres religion i institutionerne.

Udøvelse af religion i form af eksempelvis bøn og rituel afvaskning samt anvendelse af religiøse rekvisitter skal som udgangspunkt foregå i den indsatte fritid, herunder i pauser i beskæftigelsestiden. Institutionerne skal dog udvise fleksibilitet, hvis der er indsatte, der ønsker at udøve deres religion i form af f.eks. bøn i arbejdstiden.

Personlige samtaler/sjælesorgssamtaler kan afholdes i indsatte beskæftigelsestid, såfremt den religiøse repræsentant ikke er til stede på tjenestestedet i indsatte fritid.

Prædikener skal som udgangspunkt foregå på dansk. Faste bønner eller ordrette citater fra religiøse skrifter kan siges på et andet sprog end dansk. Gudstjenester for grønlandske indsatte kan i det hele afholdes på grønlandsk.

Udgangspunktet om, at prædikener skal foregå på dansk, kan fraviges i tilfælde, hvor størstedelen af de indsatte, der deltager i den religiøse handling, ikke forstår eller taler dansk. Tilladelse til at prædike på et andet sprog end dansk skal i det konkrete tilfælde gives af områdedirektøren, områdechefen for resocialisering eller chefen for den pågældende institution. Direktoratet skal underrettes om en given tilladelse snarest muligt.

Sjælesorgssamtaler med en religiøs forkynder kan foregå på et andet sprog end dansk.

Nægtelse af deltagelse i gudstjenester m.v. eller begrænsning af antallet af deltagere

1.2 Såfremt ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn gør det påkrævet, kan kriminalforsorgsområdet nægte bestemte indsatte adgang til at deltage i gudstjenester og begrænse antallet af deltagere, jf. straffuldbyrdslovens § 35, stk. 1, 2. pkt.

Muligheden for begrænsning i antallet af deltagere er navnlig møntet på situationer, hvor det på grund af pladmangel eller indsattes forskellige gruppetilhørsforhold ikke er forsvarligt at tillade alle de indsatte, som ønsker det, at deltage i gudstjenesten m.v.

Det forudsættes, at udvælgelsen af de indsatte, som nægtes adgang til en gudstjeneste m.v. på grund af pladmangel eller gruppetilhørsforhold, sker ud fra objektive og saglige kriterier, herunder således at det så vidt muligt tilstræbes, at det ikke hver gang er de samme indsatte, der nægtes deltagelse.

Indsatte, der ikke kan deltage i en gudstjeneste på grund af en begrænsning i antallet af deltagere, skal så vidt muligt tilbydes at overvære en gudstjeneste via elektroniske medier. Hvis der i den pågældende institution ikke er mulighed for elektronisk transmission af en gudstjeneste, forudsættes det, at kriminalforsorgsområdet tilstræber, at den indsatte snarest muligt tilbydes adgang til en anden gudstjeneste eller alternativt en samtale med en præst eller lignende, jf. straffuldbyrdslovens § 35, stk. 2.

Det forudsættes, at de indsatte, som fysisk deltager i en gudstjeneste, der filmes, informeres om, at handlingen i givet fald filmes, men at det alene er den pågældende forkynder, der filmes.

Også indsatte, der er nægtet adgang til en gudstjeneste på baggrund af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, der knytter sig specifikt til den pågældende indsatte, skal tilbydes at overvære en gudstjeneste via elektroniske medier, i det omfang der er etableret mulighed herfor i den pågældende institution.

Hvis det er nødvendigt at begrænse antallet af deltagere til gudstjenester m.v., skal kriminalforsorgsområderne i videst muligt omfang afholde flere gudstjenester m.v. inden for kriminalforsorgsområdets økonomiske rammer.

Rum til religiøse formål, herunder til gudstjenester

1.3 Hvor det ikke er muligt at indrette et egentligt rum til religiøse formål, bør der så vidt muligt reserveres tider til udøvelse af gejstlige handlinger i et egnet rum. Der er ikke noget til hinder for, at et sådant rum deles af flere trossamfund. Rummet bør i så fald indrettes med henblik herpå, og inventaret og udsmykningen bør være egnet til afholdelse af religiøse handlinger, eventuelt med funktionelt flytbart inventar.

Religiøse skrifter

1.4 Kriminalforsorgsområdet skal sikre, at de indsatte har adgang til at låne et tilstrækkeligt antal religiøse skrifter.

Fritagelse for beskæftigelse

1.5 Alle indsatte, uanset religiøs observans, skal have mulighed for at være fritaget for beskæftigelse på deres religiøse helligdage.

I praksis kan det være vanskeligt at vurdere, hvilke dage det religiøse tilhørsforhold forbyder beskæftigelse, da der er mange forskellige fortolkninger og religiøse opfattelser inden for samme trosretning. Ligeledes er der mange religioner og trosretninger, som er mindre kendte. Dertil kommer, at der ikke nødvendigvis er en autoritativ person/myndighed, som kan give anvisninger på tvivlsspørgsmål. Den enkelte indsatte skal selv dokumentere/sandsynliggøre, at den dag, der ønskes fri, er en helligdag inden for pågældendes tro, hvorefter kriminalforsorgsområdet afgør sagen efter en konkret vurdering. Der henvises i øvrigt til Straffuldbyrddelseskontorets vejledning vedrørende religiøse helligdage.

Indsatte, hvis religiøse tilhørsforhold forbyder dem at være beskæftiget på visse dage, skal have tilrettelagt beskæftigelsestiden således, at de ikke beskæftiges på disse dage. Institutionen skal herefter så vidt muligt tilbyde de indsatte beskæftigelse på andre dage. Kriminalforsorgsområdet bestemmer, hvorledes de på anden måde skal opfylde arbejdstidsnormen, jf. § 5 i beskæftigelsesbekendtgørelsen.

Ved fritagelse fra beskæftigelse i anledning af religiøse helligdage skal den indsatte normalt opholde sig i sit opholdsrum i beskæftigelsestiden efter personalets nærmere bestemmelse. Der henvises til fællesskabsbekendtgørelsens § 6, stk. 3, nr. 3, og § 7, stk. 2, nr. 3, og fællesskabsvejledningens pkt. 16, hvoraf det fremgår, at en indsat i disse situationer kan låses inde i eget opholdsrum eller på andet anvist opholdssted i arbejdstiden.

Hvis en indsat får tilladelse til at deltage i gudstjeneste i beskæftigelsestiden, herunder at deltage i gudstjeneste uden for institutionen i henhold til udgangsbekendtgørelsens § 78, stk. 3, eller § 79, skal institutionen tilsvarende så vidt muligt tilbyde den indsatte beskæftigelse på andre tidspunkter.

Hvis den indsatte ikke vil beskæftiges på et andet tidspunkt i stedet for på den religiøse helligdag eller deltagelsen i gudstjeneste i beskæftigelsestiden, betragtes det som beskæftigelsesvægring, og der skal i så fald ske løntræk for manglende beskæftigelse på den religiøse helligdag eller deltagelsen i gudstjenesten, jf. beskæftigelsesbekendtgørelsen § 17, stk. 1. Hvis den indsatte udebliver fra beskæftigelse, kan der reageres disciplinært i henhold til de gældende regler.

Beklædning

1.6 Indsatte må ikke bære en beklædning, som gør det vanskeligt for personalet at identificere den indsatte og aflæse ansigtsudtryk m.v., hvis dette konkret skønnes uforeneligt med ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, jf. genstandsbekendtgørelsens § 1, stk. 2. Personalet skal endvidere have mulighed for at se, hvordan den indsatte har det. Spørgsmålet om, hvorvidt der er ordens- eller sikkerhedsmæssig risiko forbundet med anvendelse af beklædningen, skal afgøres konkret, således at eksempelvis en beklædning, der dækker ansigtet, godt kan accepteres, hvis personalet i den konkrete situation ikke er i tvivl om, hvem den pågældende er, og der i øvrigt ikke skønnes at være ordens- eller sikkerhedsmæssig risiko forbundet med anvendelsen af beklædningen i den givne situation. Personale af samme køn som den indsatte kan i den forbindelse eventuelt bede den indsatte tage beklædningen af i et lokale, hvor der ikke er andre indsatte til stede, med henblik på at sikre sig, hvem den pågældende er.

Indsattes beklædning må i øvrigt ikke udgøre en sikkerhedsmæssig risiko ved udførelsen af arbejdsopgaver på kriminalforsorgens arbejdspladser.

Kost og drikke

1.7 Indsatte har ret til at indtage kost eller undlade at indtage kost, som er begrundet i kulturel eller religiøs tradition. Der henvises til § 5 i cirkulæret om forplejning af indsatte, som ikke er omfattet af selvforplejning i fængsler og arresthuse. Det fremgår heraf, at der ved tilberedningen og udleveringen af kosten så vidt muligt skal tages hensyn til indsattes særlige religiøse overbevisning.

I religiøse fasteperioder, hvor indsatte faster mellem solopgang og solnedgang, bør måltiderne så vidt muligt tilrettelægges således, at de indsatte, såfremt fasteperioden falder i sommermånederne, hvor det er længe lyst, kan få madpakker eller lignende, som kan indtages efter solnedgang og inden solopgang, og dermed på et tidspunkt, hvor der normalt ikke uddeles mad i institutionerne, jf. § 5, stk. 2, i ovennævnte cirkulære.

Under fasteperioder, hvor indsatte ikke indtager væske mellem solopgang og solnedgang, bør stikprøvevis urinprøvekontrol af indsatte så vidt muligt foretages inden solopgang eller efter solnedgang.

Udgang

1.8 Indsatte i åbne fængsler bør regelmæssigt have mulighed for deltagelse i gudstjeneste uden for institutionen, hvis der ikke afholdes gudstjeneste i institutionen, jf. udgangsbekendtgørelsens § 78, stk. 3.

Der kan lejlighedsvis gives indsatte, der i lukket institution har tilladelse til uledsaget udgang, kortvarig udgang med henblik på at overvære gudstjenester uden for institutionen, jf. udgangsbekendtgørelsens § 79.

Kompetencen til at tillade udgang til gejstlige handlinger følger af de almindelige regler i udgangsbekendtgørelsens kapitel 2.

Indsatte, der tilhører andre trossamfund end den evangelisk-lutherske danske folkekirke, og som opfylder betingelserne for regelmæssig weekendudgang, kan få en udgang forlænget en gang om året med sammenlagt højst to dage i forbindelse med en religiøs højtid af en vis tyngde, fx afslutningen af Ramadanen.

Muligheden træder i stedet for forlængelse af en udgang i forbindelse med jul og/eller nytår, men forudsætter ikke, at den indsatte har sparet udgangen op ved at være indsat hen over julen/nytåret uden at have fået forlænget udgang i den forbindelse. Der er kun adgang til en sådan forlænget udgang én gang om året uanset antallet af indsættelser, jf. udgangsbekendtgørelsens § 38, stk. 6.

Den enkelte indsatte skal selv dokumentere eller sandsynliggøre, at der er tale om en relevant religiøs højtid inden for hans/hendes trosretning, hvorefter institutionen afgør sagen efter en konkret vurdering, jf. i øvrigt den i punkt 1.5 omtalte vejledning vedr. religiøse helligdage.

Ikrafttræden

1.9. Cirkulæreskrivelsen træder i kraft den 15. marts 2018. Cirkulæreskrivelse nr. 9910 af 10. juli 2015 om reglerne for indsattes adgang til udøvelse af religion i kriminalforsorgens institutioner ophæves.

Direktoratet for Kriminalforsorgen, den 2. marts 2018

THORKILD FOGDE

/ Tina Engelbrecht Ising